

Stoji na precej visoke griču. Vas je obdana z zidovjem. Ima prav ozke ulice Na štirih oglih ima štiri stolpe in dvoje vrat. V zač. 16.stol. je vas oblegal Alojzij Delfini s svojimi trumami, pa je ni mogel zavzeti. Ljudje pravijo, da je imela tu vsaka večja soseka po en stolp, ki ga je morala braniti.

O tem gradišču piše v urbarju medanske cerkve iz časa 4. febr. 1670: "Item in die reis exp. cu Vicinis eo quod reliquerunt unam domum in fortalitio S. Martini, cum uno roncho vitato Mladiza in pertinentiis Medanae, et imposterrum quod numquam possint amplius de hoc aliquam praetensionem habere, nisi in die reis libram unam et vini buceas tres pro singulo Vicino, et hoc ad perpetuam rei memoriam."

Omissis. Vidi et revidi alia scripta ego "arochus de archi, exsistentia tum in hoc, tum in aliis Urbariis vdae. Ecclesiae continentia hanc cessionem turris in S. Martino; ast Vicini Medanenses volunt nunc habere jus in turri dicta, et habere afflictus, uti jam pluribus annis sed injuste trahunt; propter quod conquestus sum cum Vicinis adeoque repetenda turris; aut non danda ipsis regalea etc. uti supra expositum. Notatum 20. Juni 1719."

Slov. prijatelj, IV, 1.1855, str. 342.

Fotografija starega kamnitega portala s čelnim kamnom iz vasi. Vas je bila pozidana kot mejna trdnjava med Benečani in Habsburžani in je zelo zanimiva. Primorske hovice, št. 10. VI., 2.III. 1968., str. 8.

Šmartno v Brdih - ž.c.

l.

Harmoničen baročen prostor s križnim obokom nad ladjo na kvadratu, drugim ožjim obokom nad prezbitetjem. Polkrožna apsida.
Lep marmornat tabernakeljski oltar s 6 majhnimi kipi.
Dva prav tako prijetna stranska, 2.pol.18.stol.

Stele, XXVIA, 21.9.1976, 30